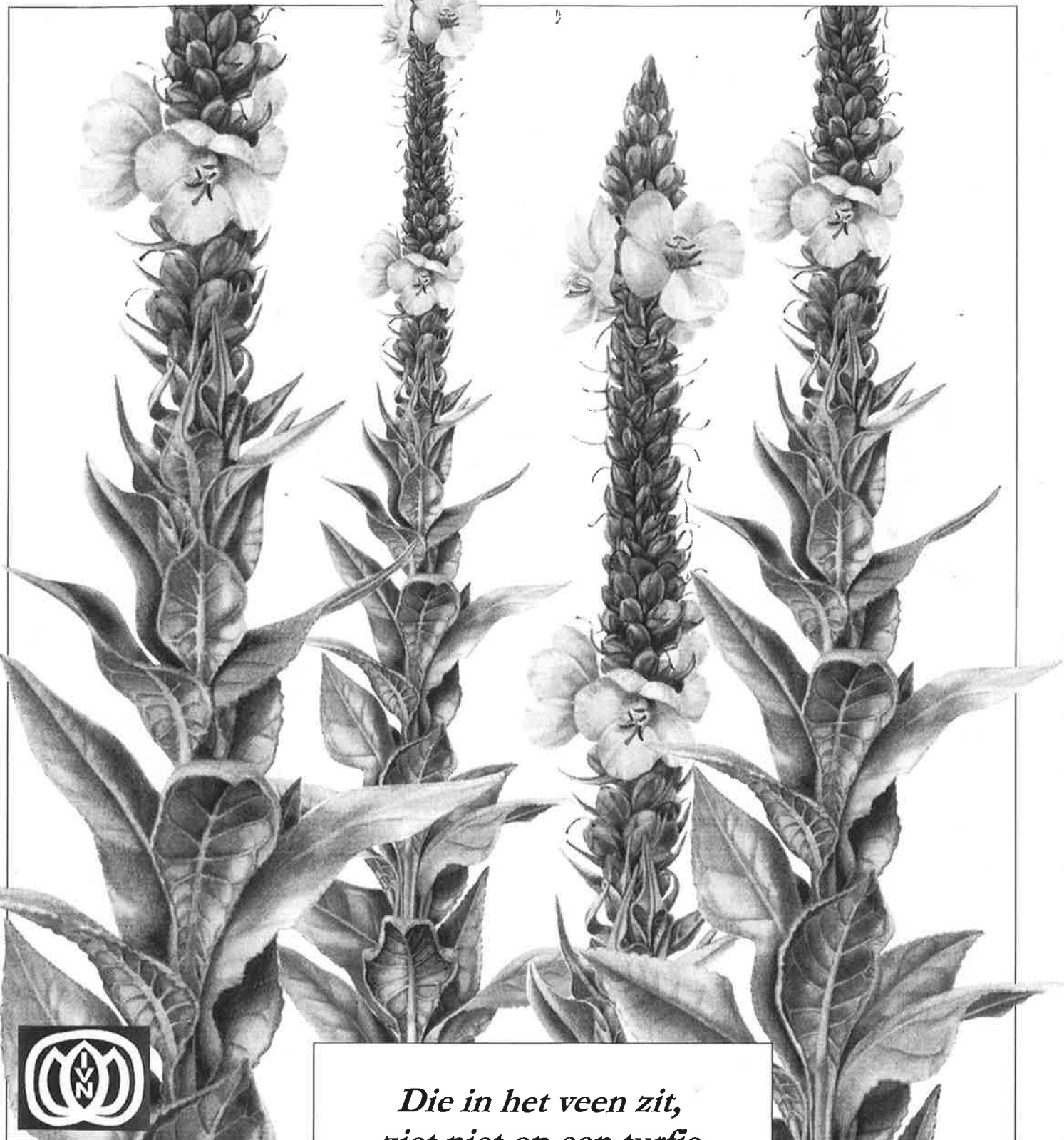

De Toorts

72

APRIL 2007, 24E JAARGANG

Contactblad van het IVN afdeling Zuid-Kennemerland

*Die in het veen zit,
ziet niet op een turfje*

De Toorts is het contactblad van het IVN afdeling Zuid-Kennemerland.

Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. De leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen.

Bestuur

Voorzitter	Jonne Misset, Junoplantsoen 73, 2024 RM Haarlem, tel. 023-5274950
Secretaris	Dick van As, van Riebeecklaan 2, 2024 AH Haarlem, tel. 023-5267873
Penningmeester	Robbert-Jan de Bruijne, Esdoornkade 13, 2101 WN Heemstede, tel. 023-5474362, penningmeester@ivnzk.nl
Leden	Jany van Dijk en Rob Veening
Postadres	Van Riebeecklaan 2, 2024 AH Haarlem
E-mail	bestuur@ivnzk.nl
Gironummer	5007954 t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Ledenadministratie

Esdoornkade 13, 2101 WN Heemstede, tel. 023-5474362

Coördinatoren werkgroepen

Excursies	Helga Frömming	020-4112928	organic@planet.nl
Groene Winkel	Paul de Vocht	023-5424513	groenewinkel@ivnzk.nl
Cursussen	vacature		cursus@ivnzk.nl
Kinderen	Frank Jansen	023-5290984	kinderen@ivnzk.nl
De Toorts	Jonne Misset	023-5274950	toorts@ivnzk.nl
Lezingen	Marc Budding	023-5270485	bud@euronet.nl
Oeverwaluwen	Mieke Ooms	023-5651606	oeverswaluw@ivnzk.nl
Natuurwerkgroep	Marc van Schie	023-5351239	natuur@ivnzk.nl

Aangevraagde excursies

Yneke Bettink 023 - 5254995

Materiaalcoördinator

Leo v/d Brugge, Gen. Bothastraat 91, 2021 JS Haarlem, tel. 023-5261584,
e-mail: materiaal@ivnzk.nl

Webmasters

Huib Koel en Jacqueline van Klaveren, e-mail: webmaster@ivnzk.nl

Mediacontacten

Marc van Schie, tel. 023-5351239, e-mail: publiciteit@ivnzk.nl

Promotie-team

Yvonne Hassing, tel. 023-5277394, e-mail: yhassing@gmail.com

De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15. Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen tevens het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. Van leden wordt verwacht dat zij actief zijn binnen de afdeling. Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivnzk.nl.

Inhoud

Van de redactietafel	3
Groene Vacature Bank	3
Landschap Veenweidegebied	4
Nieuwe leden	7
Dat was een leuke excursie	7
Geneeskragtige kruiden	8
Bellen met Jan-Willem v. Velzen	9
Zee-evenement: Vogelvlucht	9
Bestuur@ivnzk	10
Wat is er te zien in de polder?	11
Straatje om met Marisca	12
Rondje thuis	13
Bellen met Tineke Allaert	14
1001 soorten dag	14
Geestige rectificatie	14
Korte berichten	15
Interview met de dijkgraaf	16
Natuurgidsencursus 2008	17
Is er nog wat te doen?	18
Oproep promoteam	18
Een bijzonder kerkje	19
Met Claar op pad	20
Gaai gaat OV	20
Activiteitenprogramma	21

Colofon

Druk

Paswerk Grafisch, Cruquius

Papier

100% zuur- en chloorvrij papier

Opmaak en vormgeving

Albionne, Haarlem

Redactie De Toorts

Caroline Dekker, Marisca v/d Eem,
Theo Litjens en Jonne Misset
e-mail: jonnemisset@quicknet.nl

In dit nummer medewerking van

Yneke Bettink
Jacqueline van Klaveren

Van de redactietafel

In deze Toorts wordt de reis door de Kennemerlandse landschappen voortgezet. Dat heeft heel wat voeten in de verschillende soorten aarde: van zeezand via duinzand en geestgrond naar klei en veen, het zogenoemde veenweidegebied, en wel dat van de polders rond Spaarnwoude. Heel vroeger was dit gebied een grote wildernis, soppig en begroeid met uitgestrekte rietvelden en elzenbroekbossen. Het werd stapsgewijs ontgonnen en ontworsteld aan de voortdurende dreiging van overstroming. Het overwinnen van de waterwolf werd pas goed gerealiseerd met het graven van het Noordzeekanaal en het droogleggen van het Haarlemmermeer.

Naast de vorming van polders en het aanleggen van weide gronden heeft dit gebied in de loop der jaren een grote natuurwaarde verworven. Rond Binnen- en BuitenLiede zijn maar liefst 327 wilde plantensoorten geïnventariseerd, waarvan een aantal zeldzaam zijn in Europa. Het gebied is eveneens rijk aan vogelsoorten, waarvan de weidevogels

een bijzondere plaats innemen. Er wordt veel aandacht gegeven aan het behoud van de landschappelijke waarden, de bevordering van de groei van wilde planten en ook aan de weidevogels, met name de boeren dragen daar een steentje aan bij. Uit historisch oogpunt zijn ook de fortinterressen, overblijfselen van een verouderde verdedigingsopvatting. Ga zelf eens in dit interessante gebied op excursie, te voet of nog beter op de fiets. Wilt U dat doen onder leiding van een ervaren gids, hou dan het activiteitenprogramma van het IVN in het oog.

Theo Litjens

De **Lezingenwerkgroep** zoekt medewerkers. Het doel van de werkgroep is het samenstellen van een jaarprogramma lezingen, zo mogelijk i.s.m. andere organisaties. Heb je interesse? Neem dan contact op met de coördinator: Marc Budding, tel. 023 - 5270485, bud@euronet.nl.

Voor **dia's sorteren** zijn nieuwe medewerkers welkom. Het doel is de diacollectie (duizenden dia's) toegankelijk te maken voor de educatieve doeleinden van onze vereniging. We zoeken ook iemand die het werkgroepje bijeen roept en werkzaamheden coördineert.

De **Cursuswerkgroep** kan nog enthousiaste mensen gebruiken voor het organiseren van groencursussen. Neem contact op met Huib Koel, webmaster@ivnzk.nl.

De **Groene Winkel** kan mensen gebruiken die het leuk vinden om te snuffelen naar natuurzaken

De Groene Vacature Bank

(inkoop) en willen helpen bij de verkoop. Je bent ongeveer 1 dag per maand bezig. Ben je klantvriendelijk, creatief (inrichten kraam), heb je interesse in natuurboeken en kun je eventueel met de kassa overweg, neem dan even contact op met coördinator Paul de Vocht, tel. 023 - 5424513, visgraat@orange.nl. We zijn ook nog op zoek naar een **chauffeur** met een grote personenauto of busje.

Voor diverse werkzaamheden hebben we **Handjes** nodig. Denk aan: zaal klaarzetten, koffie schenken, helpen met verzendingen en ande-

re kleine werkzaamheden. Wil je af en toe wel eens de handjes uit de mouwen steken, neem dan contact op met Jany van Dijk, tel. 023 - 5849781, gj.vandijk@quicknet.nl.

We zijn op zoek naar een **coördinator** die zorgt voor contacten tussen promotieteam, webbeheerders en degene die de contacten met de media onderhoudt. En die zorgt voor samenhang in de nieuwsuitingen.

Het **promoteam** zoekt meerdere mensen, zodat het werk verdeeld kan worden. Zie elders in dit blad.

De sluitingsdatum voor het volgende nummer is 1 juli 2007. Kopij digitaal aanleveren via toorts@ivnzk.nl.

Het veenweidegebied toen en nu

Getekend door de strijd tegen het water

Het oude veenweidelandschap tussen Haarlem en Amsterdam is nog tot halverwege de 19de eeuw vrijwel ongeschonden gebleven. Na de oorlog hebben bulldozers en zandopsputtingen voor stadsuitbreidingen en industrieterreinen het landschap in toenemend tempo veranderd. Het karakter van het gebied is eeuwenlang bepaald door de strijd tegen het water. Onder de monumenten van nu zijn dan ook diverse dijken, sluizen en gebouwen, zoals molens en gemalen. Ook zijn er militaire verdedigingswerken door het gehele gebied te zien.

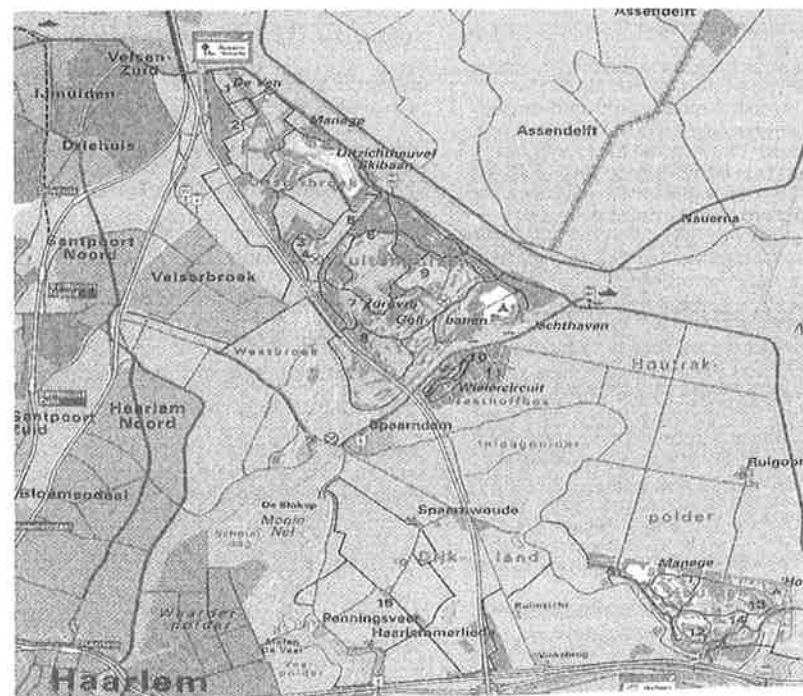
De oorsprong van het landschap ligt bij een oude kustlijn van Nederland, die ruim 5200 jaar geleden langs Spaarnwoude en Heemstede liep. De strandwal die toen ontstond, is de oudste van Zuid-Kennemerland en om die reden door de Provincie uitgeroepen tot aardkundig monument. Zou je ruim vijfduizend jaar geleden bij Spaarnwoude op die strandwal hebben gestaan, dan zou je in westelijke richting de Noordzee hebben gezien en in oostelijke richting een uitgestrekt waddegebied. Doordat de kustlijn zich op een gegeven moment sloot, stond het waddegebied niet meer onder invloed van het zeewater en kon er door groei en afsterven van planten een veenlaag ontstaan.

Uit opgravingen is bekend dat deze strandwal rond onze jaartelling al bewoond was. Men werd echter verjaagd door de stijging van de zee en pas veel later kwam er weer bewoning.

Wilde verkavelingen

Kolonisten uit Velsen trokken zo'n tien eeuwen geleden ter hoogte van het tegenwoordige Spaarndam het hoge veenland in. Ze staken het Spaarne over en groeven loodrecht op dat water sloten het veen in. Overigens is het veen hier nooit af-

gegraven. Door invloed van de zee (zout!) ging de turf knetteren bij het branden en was daardoor onbruikbaar. Vergunning voor het in cultuur brengen van woeste veengrond was in die tijd nog niet nodig, wat leidde tot 'wilde verkavelingen'. Pas later gingen de graven van Holland de ontginning van het veen aan regels binden. In het landschap kun je nog steeds de verkavelingspatronen zien, aangebracht door de boeren in de 10de en 11de eeuw bij de ontginning van de veenmoerassen. Met name de verkavelingspatronen van Dijkland vormen een zeer uniek en waardevol middeleeuws cultuurmo-

nument, juist omdat van dit soort ongereguleerde ontginningen in Holland weinig bewaard is gebleven.

Via de ontginningssloten liep het water uit het veen weg. Door de ontwatering zakte het hoge veenland in de loop der eeuwen steeds verder in. Het maaiveld kwam uiteindelijk op hetzelfde niveau als het omringende water van het IJ (dat nog in open verbinding stond met de zee) en dat van het Spaarne en de Liede. Een dijk was nodig om de ontgonnen landerijen tegen hoge vloed te beschermen. En waar voorheen water op natuurlijke wijze afvloeide van hoog naar laag, moesten nu molens worden ingezet.

Dat aanleg van dijken pas veel later na de ontginning volgde, is nu nog mooi te zien op sommige plaatsen aan weerszijden van de Lage Dijk langs de Liede. Enkele kavelsloten in het buitendijkse land lopen in de weilanden aan de andere kant van de dijk keurig door.

Wie niet wil wijken, moet dijken

Het landschap kent meerdere polders, waterlopen en historische dijken, zoals de Slaperdijk, de Spaarndammerdijk, de Lage Dijk en de Inlaagsedijk. De vanaf de 10de eeuw ontgonnen en verkavelde Vereenigde Binnenpolder was omringd door water, en met name het IJ vormde een bedreiging. Bij stormvloed

werd het veen overspoeld en weggeslagen. Men heeft toen geprobeerd door bedijking van Spaarndam tot Amsterdam de restanten te redden. Deze Spaarndammerdijk – ongeveer uit het jaar 1200 – kent een dramatische geschiedenis vol dijkdoorbraken en geploeter om de gaten weer te dichten. Regelmatig kwam het achterliggende land tot aan Leiden blank te staan. In 1875 werd het Noordzeekanaal aangelegd en het IJ ingepolderd. Hiermee kwam een einde aan de dijkdoorbraken. In Spaarndam staat het standbeeld van Hansje Brinker, dat symbool staat voor de eeuwige strijd van de Nederlanders tegen het water. Hansje Brinker heeft overigens nooit bestaan. Hij was de hoofdper-

soon van een Amerikaans kinderboek dat daar op alle scholen werd gelezen. Omdat vele Amerikaanse toeristen kwamen vragen waar Hansje had gewoond, heeft men in 1950 het standbeeld van Hansje in Spaarndam geplaatst. Het verhaal zou zich hier heel goed afgespeeld kunnen hebben.

Het gebied Spaarnwoude

Dit natuur- en recreatiegebied is eind jaren zestig van de vorige eeuw ontstaan. Men wilde graag een buffer tussen Haarlem en het oprukkende Amsterdam. In eerste instantie is het gebied – 3000 ha. groot – ontworpen als recreatiegebied. Begin jaren tachtig gaat men over tot natuurlijker beheer van het gebied, deels uit noodzaak (het geld is dan op) en deels omdat er nieuwe inzichten zijn ontstaan. De uitgang *woude* geeft aan dat hier vroeger veel nat

bos was met onder andere els en wilg. Het gebied bestaat nu uit polderlandschappen, bossen, veenweidegebieden, graslanden, rietlanden, moerassen en veel water.

Natuurvriendelijk beheer

De rijke flora en fauna is voor een groot deel te danken aan de toepassing van natuurlijkvriendelijk (agrarisch) beheer. Nu de meeste weilanden al flink wat jaren op een natuurvriendelijke wijze worden beheerd, zie je hoe – waar voorheen alleen gras groeide – een bonte mengeling van kruidensoorten opkomt, zoals herfstleuwentand, scherpe boterbloem, rode klaver, smalle weegbree en soms koekoeksbloem. Langs de Mooie Nel, de Liede en de Spaarnwouderplas hebben water- en

oeverplanten meer kans om te groeien, omdat de waterkwaliteit niet meer door kunstmest en bestrijdingsmiddelen wordt beïnvloed. Men gebruikt hier alleen gebiedseigen water dat slechts via één inlaat bij de Mooie Nel naar binnen komt. Via systemen van rietzuivering en fosfaatzuivering ontstaat er een hoge waterkwaliteit.

De natuurgerichte onderhoudsmaatregelen in het veenweidegebied bestaan uit handhaving van een hoge waterstand, geen gebruik van bestrijdingsmiddelen en weinig of geen gebruik van kunstmest, niet maaien vóór 15 juni en weinig koeien laten grazen per hectare. Daardoor ontstaat meer variatie in planten (kruidrijk grasland zoals vroeger), waardoor veel meer insecten aangetrokken worden. Dat is weer beter voor de vogels, terwijl meer plantenvariatie zorgt voor een betere melk- en vleeskwaliteit.

Een deel van het agrarisch gebied wordt beheerd door een stichting voor agrarische bedrijven, een deel door het Recreatieschap en een deel door particuliere boeren. Het deel in

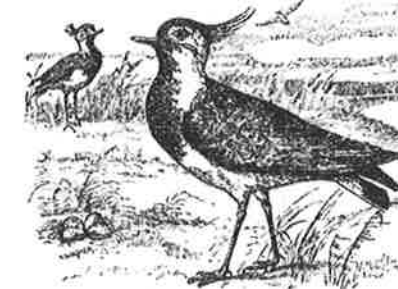

Fig. 221. Klevitten.

het intensieve recreatiegebied is voor agrariërs in economisch opzicht oninteressant. Daarom beheert het Recreatieschap dit zelf, zodat het agrarische karakter toch behouden kan blijven. Van de nood is een deugd gemaakt door het beheer te combineren met de voor recreanten aantrekkelijke informatieboerderij 'Zorgvrij' waar zeldzame landbouwhuisdieren worden gehouden, zoals Lakenvelder koeien en Friese melkschapen.

Daarnaast zijn de boerderijen 'Koningshoeve' - een zoogkoeienbedrijf van het Recreatieschap - en 'De Ettingen' opengesteld voor publiek.

Topgebied voor watervogels

De Hekslootpolder is een zeer kwetsbaar veenweidegebied tussen Haarlem-Noord en Spaarndam en staat bekend om zijn talrijk voorkomende kieviten, grutto's, tureluurs en watersnippen. In de winter is deze polder belangrijk voor smienten,

tijdens de trek ook voor steltlopers, ganzen en goudplevieren. In het broedseizoen is het een pleisterplaats voor de lepelaar. Ook de Gruiterpolder is een belangrijk weidevogelgebied. Als gevolg van een open verbinding met het IJ staat 's winters bij hoge waterstand een groot deel van de polder onder water. Hierdoor, en door het grote voedselaanbod, is het heel belangrijk als doortrek- en overwinteringsgebied voor eenden en steltlopers. In de periode november—maart zie je grote aantallen watervogels als smient, slobbeend, wintertaling, meerkoet en watersnip in het 'Landje van Gruiters'. Vogels die in de nabijgelegen Hekslootpolder foerageren, overnachten in de Gruiterpolder, de Westbroekplas en in het open water van het Hekslootgebied. Wanneer het water in maart weer langzaam begint te zakken, zie je daar grote aantallen grutto's, watersnippen en kieviten.

De vereniging Behoud de Hekslootpolder strijdt ruim twintig jaar succesvol voor het behoud van dit unieke gebied.

Cultuurhistorie

Spaarwoude heeft met name ook cultuurhistorische waarde. Het is ondoenlijk alles uitvoerig te beschrijven, we kunnen echter wel een aantal punten noemen.

Allereerst het Rijnlandshuis aan de Spaarndammerdijk. Gebouwd in 1641 als werkplaats/opslagruimte.

Het eigenlijke gemeenlandshuis van het Hoogheemraadschap Rijnland stond ernaast, maar is afgebroken na 1728. Op het dak van het Rijnlandshuis hangt nog een luiklokje waarmee men het dijkleger opriep bij overstromingsgevaar. Aan de voorkant van het gebouw zit een rond gat dat indertijd voor duivenpost werd gebruikt. Tegenover dit huis is in het landschap nog een oude kade-muur te zien die als aanlegplaats voor het Rijnlandshuis diende.

De twee molens, De Slokop en De Veer, dateren respectievelijk uit 1877 en 1701. Beide dienden om water uit de polder over te hevelen. De Slokop pompte vanuit de Vereenigde Binnenpolder naar De Mooie Nel - hij staat dan ook aan de oostoever van dit water - en De Veer pompte het water uit de Veerpolder naar De Liede. In de jaren dertig van de vorige eeuw werden de molens overbodig doordat men overging op elektrische bemaling.

Over het kerkje in Spaarwoude leest u elders in dit blad meer. Volgens overlevering heeft aan de noordzijde van het kerkje het slot Spaarwoude gestaan. Het is in de Middeleeuwen verwoest, maar een deel schijnt nog in de 16de eeuw zichtbaar geweest te zijn. Onder de huizen Kerkweg 27 en 28 (ook tegenover de kerk) bevinden zich kelders die gebouwd zijn van kloostermoppen, die mogelijk restanten zijn van het slot.

Tegenover het toegangshek van het kerkje staat een boerderij met een rieten dak (Kerkweg 30), dit is een Noord-Hollandse kop-romp-boerderij. Vanaf de Middeleeuwen heeft op deze plek een boerderij gestaan. In Spaarwoude liggen vier forten van de Stelling van Amsterdam, waarvan twee bij Spaarndam. Aan het eind van de 18de eeuw werd de Stelling als verdedigingslinie gebouwd, om Amsterdam bij oorlogsgevaar uit handen van de vijand te houden. Hij was ruim om de stad heen gelegd, zodat bij langdurige belegering voedsel verbouwd kon worden. In twee dagen kon men de zaak onder water zetten, zodat de vijand Amsterdam niet zou kunnen bereiken. Met een klein laagje water was het voor boten onmogelijk te varen en konden grote voertuigen niet gebruikt worden omdat men sloten en andere obstakels in het landschap niet meer kon zien. De Stelling is nooit in gebruik genomen door de komst van vliegtuigen. Hij staat nu op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. De forten zijn te bezichtigen tijdens de Open Monumentendagen op 8 en 9 september 2007.

Met deze informatie hebben we laten zien dat Spaarwoude niet gewoon een polder is. U kunt hier het landschap lezen als een geschiedenisboek.

Caroline Dekker
Jonne Misset

Nieuwe leden

Elke vrijwilligersclub heeft nieuwe aanwas nodig en dat is bij het IVN niet anders. Voor mensen die als lid binnenstappen in onze vereniging is het belangrijk dat we ze helpen een plek te vinden. Daar hoort ook bij dat ze bekend raken bij de andere actieve leden. In deze nieuwe rubriek stellen nieuwkomers zich aan u voor.

Beste IVN-ers,

Ik ben Marc Budding en ik woon nu 22 jaar in Bloemendaal. Langer dan ik ooit ergens heb gewoond. Zelfs in Twente, waar ik ben geboren en opgegroeid. Daar heb ik wel een passie voor het buitenleven opgedaan. Voor planten en dieren, maar ook voor het landschap en zijn geschiedenis. Om daar meer van te weten te komen, ben ik geoloog geworden. En omdat je ook ergens van moet leven, ben ik als geoloog in de olie-industrie gaan werken.

Ik heb me ruim 30 jaar met de geologie van olie- en gasvelden in binnen- en buitenland beziggehouden en daarnaast met mijn vrouw,

kinderen, honden, poezen en vogels.

Twee jaar geleden gepensioneerd, dus eindelijk tijd voor een oude liefde. In één van de boeiendste landschappen van Nederland: Zuid Kennemerland.

Via internet kwam ik op de website van het INV terecht. Ik hoop er gelijkgestemden te ontmoeten van wie ik veel kan leren. Misschien kan ik wat van mijn kennis op anderen overdragen via de beproefde IVN-route. Misschien kan ik helpen om een brug(getje) te bouwen tussen de 'officiële wetenschap' en de andere mensen. Er zijn zoveel prachtige verhalen die nooit worden verteld ...

Dat was een leuke excursie!

Soms hoor je na afloop van een excursie enthousiaste reacties van de deelnemers. Als deelnemers zich tevoren moeten opgeven, dan is er e-mailverkeer. In zo'n geval kan het voorkomen dat deelnemers na afloop nog even een reactie mailen. We laten u graag een paar reacties lezen.

Beste Eveline,
We waren (met z'n vijven) aanwezig en we hebben genoten! Weliswaar thuis waren we het al oneens over het geluid van een boomklever (morse, toch?) en een roodborstje. Maar je gaf al aan dat we die kennis rustig moet opbouwen, dus een volgende keer willen we graag weer mee en hopen dan weer te genieten van je duidelijke en enthousiaste uitleg. We hadden ook wel heel erg mooi weer, hè.
Met hartelijke groet,
familie M.

Beste Ans,
Mijn complimenten om er zo'n leuke activiteit van te maken als er amper padden zijn. Knap hoor!
Met vriendelijke groet,
Karin K.

Beste Ans,
Lisa heeft gisteren enorm genoten van de oversteek. Alleen jammer dat in haar emmers geen padden zaten. Ze vond het echt heel leuk en wij houden de andere activiteiten in de gaten.
Met vriendelijke groet,
Mevrouw V.

Marc is coördinator geworden van de werkgroep Lezingen.

Verder hebben wij nog een paar nieuwe leden die toegetreden zijn tot **De Handjes**. Zij helpen zonnig bij het klaarzetten van de zaal, koffie schenken, postzendingen en andere kleine werkzaamheden. Een hartelijk welkom aan Saskia Tempelman, Liesbeth van der Voort en Joke Glorie. ☀

Grutto

Moeder Grutto klaagt uitvoerig: Ik ben doof en uitgeput. Want wat zijn ze toch rumoerig Guttogut, dat Gruttogrut!

Ivo de Wijs

Tekening: Kees van Scherpenzeel

Eetbare en/of
geneeskrachtige kruiden

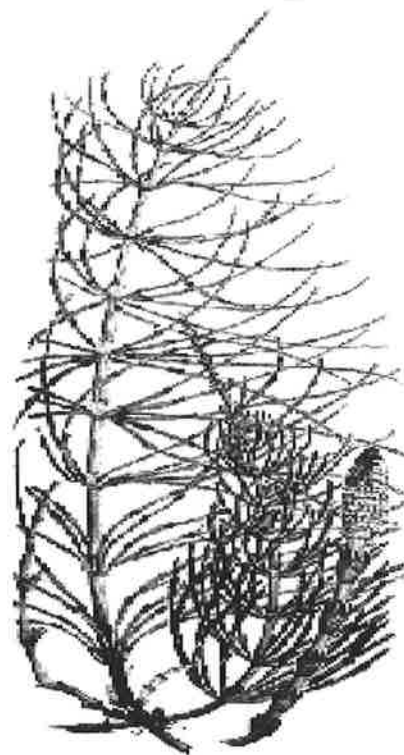
Door Yneke Bettink

Een van de vele kruidachtigen in het veenweidegebied is Heermoes, maar dan moet er wel wat zand in de bodem zitten. Heermoes is zo niet de opvallendste plant, dan toch zeker degene met de oudste, directe stamboom. Vanaf laat in de periode van het Siluur kent men de eerste vaatplanten. En dat is langer dan 395 miljoen jaar geleden! De meest verwante, hedendaagse nakomelingen daarvan zijn onze paardenstaarten en wolfsklauwen.

De bouw en groeiwijze van Heermoes is afwijkend van de andere overblijvende kruidachtigen. In het voorjaar verschijnen namelijk eerst de bladgroenloze, sporendragende, gelede, rechtopstaande delen van ongeveer tien centimeter hoog; lichtroze-bruin gekleurd met donkerbruine accenten, met de sporen in de eivormige top. Als de sporendragers verwelken, duwen de steriele groene 'paardenstaarten' zich vanuit de grond omhoog. De twee zeer verschillende bovengrondse manifestaties komen voort uit knopen van eveneens gelede, bruinzwarte wortels. In de gehele plant bezit elk lid lengteribben die bij elke 'knoop' verspringen.

De plant gedraagt zich vaak als pionier, vestigt zich derhalve gemakkelijk in verstoorde gebieden en is in Nederland vooral op vochtige stukken land zeer algemeen. Vaak te zien in gezelschap van Haagwinde, Klein hoefblad, Moerasandoorn en Veenwortel.

Heermoes (Equisetum arvense) familie der paardestaarten

De Latijnse geslachtsnaam komt van equus=paard en seta=borstel, hier: verzameling harde of zachte haren, ofwel staart. De soort: arvens = akkerbewonend. Eén van de vijfendertig namen die ik vond was dan ook 'Akkerpaardenstaart'.

De oorsprong van het woord Heermoes is minder duidelijk. Verwant hieraan zijn waarschijnlijk Haarbus, Harmoes en Heerbus. Heere(n) moes zou volgens mij ook goed afkomstig kunnen zijn van Heir in de betekenis van leger, grote hoeveelheid, sterk en machtig, onuitroeibaar. De planten staan meestal in grote hoeveelheden boven de grond.

Andere benamingen: 'Vossestaart' en 'Kattekroet' in Zuid-Limburg, 'Rottestirt' in Groningen. Vanwege het lastig uit te roeien gewas krijgt het de naam 'Akkerpest' en 'Kwadenaar'. De laatste omvat tevens de grond waar het kruid veel voorkomt. Dit tegenover 'goeden aard' waar ze ontbreekt. *

Unjer' verwijst naar de duivel en 'Oneet' spreekt voor zich. Echter in drie naslagwerken werd de eetbaarheid van de malse jonge scheuten aanprezen!

Een Duits gezegde 'Der Pferde Brot, der Kühe Tod' brengt ons op de (on)eetbaarheid en de samenstelling van de plant. Ik heb het idee dat de hoeveelheid kiezelzuur in de jonge delen minder prominent aanwezig is. In hooi bleek Heermoes in grote hoeveelheden een zeer ongezonde zaak te zijn. Belangrijke bestanddelen van Heermoes zijn kiezelzuur, het percentage kan tot 16,25% bij deze soort oplopen. Verder bitterstof, kalk, natrium, kalium, ijzer, mangaan, zwavel, magnesium en zelfs sporen nicotine. Kneipp hanteerde Heermoes als een van zijn favorieten. Homeopathisch wordt het gebruikt bij blaas- en nierkwalen, urine-retentie (niet kunnen plassen) en bedplassen. Verder heeft men baat bij de behandeling met Heermoes bij in- en uitwendige zweren, wordt het kruid toegepast bij tb-patiënten en stelt het heftige bloedingen uit lichaamsopeningen. Heermoes heeft een desinfecterende werking en is resistent tegen verschillende bestrijdingsmiddelen. Het werk ook op de huid en ogen.

Tot slot is de plant zeer inspirerend voor schatzoekers (als je bij de wortels een 'eind' vindt, ligt daar een goudstuk) en kunstenaars (de doorsneden van de holle stengels zijn prachtig om te tekenen).

Voor de ingewikkelde en interessante voortplanting verwijs ik onder andere naar de Nederlandse Oecologische Flora van drs. E.J. Weeda. *

Het IVN doet mee met de Week van de Zee

Kom zondag 20 mei in Vogelvlucht naar de Week van de Zee in Zandvoort en laat je verrassen door alles wat de zee en het strand ons bieden.

Waar: JuttersmuZEEum, Strandweg 2, Zandvoort (gebouw de Rotonde)

Wanneer: op 20 mei 2007 van 12.00 uur tot 16.00 uur

Wat: natuuractiviteiten met als thema Vogelvlucht

Informatie: www.ivnzk.nl of www.weekvandezee.nl

Vind je het leuk om mee te helpen? We kunnen zeker vrijwillige gidsen gebruiken, maar ook mensen zonder specifieke strandkennis. Neem contact op met Hetty Wijker via hettyen-vic@casema.nl.

Een beetje afscheid

Even praten met Jan-Willem van Velzen

Jan-Willem is gestopt met het coördinatorschap van de Werkgroep Lezingen en met zijn medewerking aan de Werkgroep Cursussen. Door zijn studie(s) en zijn werk voor het IVN zijn andere zaken op de achtergrond geraakt. Daar wil hij graag nu wat meer tijd voor inruimen.

We laten hem graag even aan het woord vanwege dit 'afschied' dat eigenlijk geen afscheid is. Want Jan-Willem blijft van de partij - zoals hij zelf zegt -, maar zet zijn activiteiten voor het IVN op een lager pitje.

Hoe zou je jezelf beschrijven aan de mensen die jou alleen van naam kennen?

Tja, dat weet ik niet zo. Puur uiterlijk: lang. En verder een enthousiast veldbioloog met hart voor educatie.

Wat heeft het IVN Zuid-Kennemerland voor jou betekend de laatste jaren?

Werken in de cursuswerkgroep was altijd erg plezierig en helemaal als er een natuurgidsencursus draaide. Het is een prettige club waarin je weet wat je aan elkaar hebt. Ook de gezellige avonden met de werkgroep lezingen zijn fijn. Je leert er veel en bent tegelijk voor de vereniging bezig.

En wat heb jij voor het IVN betekend?

Dat is niet zo netjes om dat over jezelf te zeggen. Als je het in tijd gaat meten: heel veel. Ik kan wel zeggen wat ik zoal gedaan heb. Maar wat dat dan betekent, die interpretatie laat ik graag aan anderen over.

Het coördineren en geven van wandelingen, lezingen, groencursussen, nascholingen, natuurgidsencursussen. In vele opzichten, maar zeker ook qua tijdsinvestering, is met name de laatste natuurlijk gigantisch.

Maar als alles lekker loopt is het weliswaar veel werk, maar tegelijkertijd heel leuk om te doen. Je geeft wat, maar krijgt er ook heel

veel voor terug. Zo bijzonder is het dus niet, het komt op een heel natuurlijke manier tot stand, en voelt dus ook heel vanzelfsprekend.

Interessanter is het om te weten wat iemand nog gaat doen, in plaats van wat hij gedaan heeft. Deze zomer geef ik weer de jaarlijkse libellenexcursie. Dat blijft heerlijk om te doen. En komende september wil ik een lezing geven over 'de aardkundige waarden in het veranderende Nederlandse landschap'. Ik ben dus nog steeds van de partij. *

bestuur@ivnzk

Contributie betalen

De acceptgiro, zoals wij die als vereniging gebruiken, is met ingang van dit jaar afgeschaft. Daarom gaan wij over tot modernere vormen: ons betalingsverzoek zal u voortaan per e-mail bereiken. U kunt ons verzoek dus niet meer op uw vertrouwde stapeltje 'nog te betalen' leggen, tenzij u een printje maakt.

Natuurlijk ontvangen leden en donateurs die geen e-mail bezitten, gewoon per post een betalingsverzoek, alleen zit er dan geen acceptgiro meer bij.

U kunt dit bericht ook als **betalingsverzoek** zien. Als u nu direct een bedrag overmaakt aan de penningmeester, dan heeft u er het hele jaar geen omkijken meer naar. Nog mooier is het als u de contributie automatisch laat overboeken. Dat scheelt u en ons werk!

Een aantal mensen heeft de contributie van 2006 nog niet voldaan. Misschien kunnen zij dit jaar een dubbele betaling doen, zodat ze weer bij zijn.

Contributie: minimaal € 16,50
Donatie: minimaal € 15,00
overmaken op girorekening 5007954 t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede.

Even voorstellen

Mijn naam is Rob Veening en ben sinds 4,5 jaar woonachtig midden in Zuid-Kennemerland, te weten in Heemstede. Naast mijn werkzame leven als financieel directeur bij een middelgroot bedrijf zijn wij (mijn vrouw, 3 zoons en ikzelf) zo veel mogelijk buiten actief op diverse gebieden. Leuk hierbij is, dat ook onze kinderen al oog voor de

Speciaal voor onze leden

Onze website heeft sinds enige tijd een speciaal gedeelte voor leden. In het hoofdmenu ziet u bovenaan rechts een kleine foto. Daaronder staan twee tekstjes. Klik op de onderste tekst: **TOEGANG VOOR LEDEN** en u komt met behulp van een gebruikersnaam en een wachtwoord op het ledengedeelte van de website. Elk lid heeft een unieke gebruikersnaam, en wel het eigen lidmaatschapsnummer. Dit nummer staat op het naametiket van De Toorts. Indertijd heeft ieder lid ook het wachtwoord voor het ledengedeelte gekregen. Mocht u dat niet meer weten, dan kunt u dat opvragen bij onze webmaster via webmaster@ivnzk.nl. Op het ledengedeelte vindt u informatie over de afdeling, zoals de ledenlijst, financiële zaken, de doelstelling en het beleidsplan. Verder worden er cursussen aangekondigd. U kunt er ook nieuwsbrieven vinden, bijvoorbeeld die van IVN Natuurnetwerk en van het provinciaal IVN-consulentschap. Tot slot kunt u er informatie lezen over het jachtstandpunt en over voorzorgsmaatregelen bij de vossenlintworm en teken. Ga er eens een kijkje nemen, het is speciaal voor u als lid gemaakt!

natuur blijken te ontwikkelen. Met dit in het achterhoofd, gecombineerd met het groeiende gevoel en besef dat het leven uit meer bestaat dan consumeren alleen, kwam ik een vacature voor bestuurslid bij het IVNZK tegen. Daar heb ik toen direct op gereageerd. Na enkele gesprekken bleek mijn behoefte aan een actievare bijdrage aan de natuur, samen met mijn ervaring, goed aan te sluiten bij de

Afdelingsdag in Vechtplassengebied

Dit mag u niet missen

Op zaterdag 9 juni houden we weer een ledendag. Dit keer gaan we naar het Vechtplassengebied ten noorden van Utrecht. 's Ochtends worden we rondgeleid door de tuin van het Huis te Zuylen. 's Middags maken we een boottocht door de Molenpolder Tienhoven.

Vanaf nu kunt u zich aanmelden bij Dick van As, 023 - 5267871 of dickvanas@planet.nl. Op een later tijdstip ontvangt u nadere informatie over het programma en het vervoer. Wij rekenen op u!

Zaterdag 9 juni 2007

vraag om extra capaciteit in het bestuur.

Ik ben inmiddels gestart met het bijwonen van vergaderingen. Hierdoor kan ik vast een blik werpen in de keuken van het IVN, en kan ik direct mijn steentje bijdragen. Bij elke bijeenkomst word ik enthousiast over het IVN. Alle leden die ik tot dusver ontmoet heb, zijn heel gedreven. De sfeer is bovendien ook altijd prima. Tegelijkertijd merk ik dat ik nog veel niet weet, maar ik heb er alle vertrouwen in dat dat snel zal veranderen.

Ik verheug me op een langdurige samenwerking met alle IVN-ers. Tot binnenkort!

Rob Veening

Even bellen met Jonne Misset

De polder, wat is er nou te zien in een polder?

Dit keer geen vragen over het voorzitterschap of De Toorts, maar over de fietsexcursie in het veenweidegebied in Spaarnwoude.

Welk gebied omvat jullie excursie?

Dijkland, het deel van Spaarnwoude dat het dichtst bij Spaarnham ligt.

Waarom op de fiets?

Er zijn bijna geen wandelpaden in dit gebied. Als je wilt laten zien hoe dit landschap langzaam veranderd is, dan moet je een groot gebied laten zien. Het is niet echt een fietstocht. We fietsen een stukje, stappen af, laten wat zien, vertellen iets en doen twee keer een grondboring.

Stap je altijd op dezelfde plekken af? Waarom juist daar?

De stopplaatsen zijn heel precies uitgezocht, met een groep moet je veilig kunnen stoppen. De plaatsen hebben met het landschap te maken. Vroeger werd dit gebied beïnvloed door de zee. Dat kunnen we op verschillende punten laten zien.

Hoelang bestaat de excursie al en hoeveel gidsen werken er aan mee?

Het was in 2000 een eindexamenopdracht van de gidsencursus en wij, Wil Stumpe, Cora Miltenburg en ik, waren er enthousiast over en zijn dat nog steeds. We gidsen hier twee keer per jaar omdat het landschap er in de zomer zo anders uitziet als in de lente.

Welke tijd is het beste om hier te gidsen?

Als het om het landschap gaat, maakt het niet uit. Maar het Recreatieschap heeft bijvoorbeeld met de boeren een afspraak over het grondwaterpeil. De beheerders willen graag een hoog waterpeil, waardoor de natuur meer kansen krijgt. De boeren willen met machines het

land op kunnen; zij prefereren een laag peil. In de zomer kun je goed laten zien welke boer niet mee doet (groene wei) en welke wel (een onderwets weiland vol bloemen).

Hoe bereid je de excursie voor?

Cora en ik gaan altijd vooraf het gebied nog in. Ik knip stukjes uit de krant, informeer bij het Recreatieschap. Om in de sfeer te komen moet ik de dag vooraf het gebied in. Dat maakt me ook rustiger.

Als ik zeg 'weidevogel', wat zeg jij dan direct?

Grutto. Ik vind het een mooie, sierlijke vogel. Hoewel hij zijn naam roept, heb ik altijd even moeite zijn geluid te herkennen.

Als ik zeg 'slootje', wat zeg jij dan?

De vele functies die een slootje heeft. Voor de dieren in het water en aan de kant, voor de waterplanten en oeverbegroeiing. Daar staat men vaak niet bij stil en dat wil ik graag overbrengen.

Stel, je mag een folder maken over dit veenweidegebied. Wat mag er niet in ontbreken?

Twee dingen. Dat dit gebied een soort geschiedenisboek is over het ontstaan van dit landschap. En dat andere delen, bijvoorbeeld de Hekslootpolder, zo'n belangrijk gebied zijn voor de vogels. Waard om te behouden.

Waarvan gaat jouw hart sneller kloppen als je in de polder bent?

De weidsheid. Het is raar, vóór ik deze opdracht kreeg had ik niets met de polder. Maar nu vind ik het

zo verschrikkelijk Hollands. Vooral op de fiets, je hebt altijd wind tegen.

Neem je wel eens een souvenir mee naar huis?

Altijd. Het ligt eraan wat ik vind: een botje, veertjes of een takje met een rare kronkel erin.

Wanneer ben je na een excursie voldaan?

Ik ben nooit helemaal tevreden met mijn eigen inbreng. Maar een applausje na afloop, of een persoonlijk bedankje doet me echt wat. Je hebt een snaar geraakt en of je nu wat vergeten bent, dat maakt dan niet meer uit.

Wil je nog iets kwijt wat ik niet gevraagd heb?

Er fietsen vaak mensen uit de omgeving mee. Zij leren dingen over het gebied waar ze vaak komen en waarvan ze dachten: de polder, wat is er nou te zien in een polder? Die mensen gaan er met heel andere ogen naar kijken.

Marisca van der Eem

Op 22 april kunt u meefietsen. Op 6 mei kunt u vogels kijken in de Hekslootpolder. Op 13 mei is er een kinderexcursie bij boerderij Zorgvrij. Kijk voor nadere informatie in ons activiteitenprogramma of op onze website www.ivnzk.nl.

*Bomen zijn uitroepstekens in het weiland.
(M. Vinnegoos)*

Ik weet het: voor het mooie ben ik te vroeg. Maar wat is 'het mooie'? De weidevogels, de waterplanten en de kikkers? Ja, dan ben ik te vroeg. Maar op een zondagmorgen in Spaarnwoude lopen, dat is voor mij nu 'mooi genoeg'.

Ik begin bij De Stompe Toren en wat mij opvalt is het lawaai van brommers, auto's, vliegtuigen en overal in de verte bebouwing. Hier bestaat de horizon veelal uit steen, maar gelukkig kun je ook andere kanten opkijken. En dat ga ik doen. Het eerste weiland dat ik zie, ligt helemaal vol molshopen. Ik moet opeens denken aan dat leuke gedicht van Herman Pieter de Boer 'Geef mij maar een mol'

*Een mol zit rustig in zijn hol
en loopt niet rond te rennen
of anderen te jennen:
hij maakt geheel geluidloos lol...*

Schaap 1831 komt me begroeten en als ik haar op de kop krauw, danst haar staartje in het rond. Tussen ons in schrikdraad en prikkeldraad. Afstand tussen mens en dier wordt hier in stand gehouden.

'Twiët twiët', ergens hierboven in de kale boom moet hij zitten. Wie die 'hij' is, weet ik nog niet. Het gezang verandert en dan zie ik dat het een koolmees is, helemaal alleen, verschole tussen kale takken.

Aan mijn voeten het vers groene

blad van fluitenkruid, daartussen - doffer van kleur en anders van vorm - het blad van de paarse dove-netel.

Op ooghoogte poezelig zachte wilgenkatjes. Ik vind ze het mooist als ze net uit hun roodbruine schutblad kruipen: glanzend zilver en fluweelzacht. Ik zie dat de eindknop later opengaat. Aan alle takken is die nog klein en dicht. Maar als ik beter kijk, zie ik dat aan het begin van de tak ook kleine, dichte knopjes zitten. Zouden dat de slapende reserveknoppen zijn?

Leuk is dat je katjes in alle stadia kunt bekijken en hoe langer je kijkt,

hoe meer je ontdekt. Enkele katjes worden al geel, maar als ik erover wrijf geven ze niet af. Ik merk nu ook dat hoe hoger in de boom hoe verder de katjes uit zijn; vlak boven de grond zijn ze nog allemaal in knop. Dit moet de man-

nelijke boom zijn.

Opeens komt er ganzengegak op me af, maar voor ik pen en papier heb verruimd voor fototoestel zijn ze al over. Tja, 'plantjes zijn er, vogels waren er'.

Als ik weer omlaag kijk, zie ik opeens speenkruidbloempjes. Toch nog wat kleur tussen het dof en groen. Dat is het leuke van dezelfde weg teruglopen: het is anders. Al staat er geen plant of boom méér dan op de heenweg, toch zie je andere dingen.

Wat heb je eigenlijk weinig nodig om een fijne zondagmorgen te hebben.

De eenzame koolmees zit nog steeds in de kastanje op het erf, nummer 1831 boert haar eten eens

op en ik steek de weg over om te kijken wat er op het bordje aan het hek staat.

Ernaast een vlier die maar één kant op mag groeien, anders kan het hek niet open. Nog een geluk dat hij mag blijven staan. Er zit nog leven

in, want aan alle takken komen de blaadjes fiks naar buiten. Als ik ook hier wat langer blijf kijken, zie ik verschillende korstmossen op de takken. Nee, geen verschillende. Ik denk dat die gele kommetjes de vruchtlichamen zijn. Of heet dat bij korstmossen anders? Mooi is het in ieder geval wel.

Ik vind het ook weer mooi geweest en maak me klaar voor het 'rondje thuis'. Over een maand kom ik hier terug. Nu hang ik mijn pen in de wilg. ☘

In het boek 'Bloemen taal en symboliek' van H. van Oordt lees ik over Speenkruid (*Ranunculus ficaria*): *standplaats*: op vochtige, voedselrijke grond, in grasland en wegbermen; *bloeitijd*: maart tot mei; *betekenis*: geluk in de toekomst (*de zvalwen komen eraan en met hen de lente*)

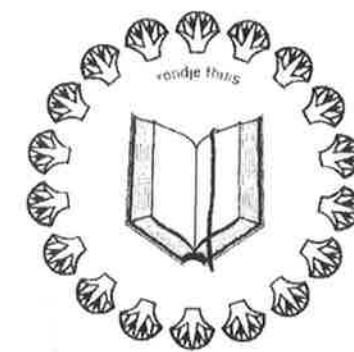
In dit boek staat een andere verklaring voor de naam dan die ik als gids gebruikte: het Speenkruid dankt zijn Nederlandse naam aan zijn verdikte wortel, die traditioneel werd voorgeschreven om aambeien te genezen.

Speen is namelijk een ander woord voor aambeien, waaraan de knobbels enigszins doen denken, volgens de signatuurleer. Hun vorm is ook verantwoordelijk voor de Latijnse naam, *ficaria*, van *figus*, vijg.

Het Speenkruid wordt ook in verband gebracht met alles wat verboden is. Raak je het aan, dan kunnen de kippen sterven (*Frankrijk*), houd je het tegen je mond, dan ga je bedplassen (*Luik*). Gelukkig heb ik geen van beide gedaan en er alleen maar naar gekeken.

Ik maak nog een rondje door mijn boekenkast en zie 'Effe kaike' van H. Roovers. Daarin lees ik onder andere 'Vroeger werd het Speenkruid met vreugde begroet. Na iedere winter hadden de mensen te kampen met een gebrek aan vitamine C. De mensen aten de blaadjes van het Speenkruid want die bevatten vitamine C. Maar alleen de jonge blaadjes brachten genezing. In de oudere blaadjes zit een giftige stof. Ook werden de blaadjes gebruikt om ontstoken uiers van de koeien te ge-

nezen.' Nou, dan is het handig als het rond je erf groeit.

Toen ik zo rondliep op het boerenland en overal mensen zag wande-

len, fietsen en skaten, dacht ik aan een stuk uit 'De Bonte Wei' van Jac. P. Thijssen. Daarin geeft hij een gesprek weer met een moppende boer. Ik zal het er even bijhalen.'

...Weet je wat, mijnbeer, zegt hij, 'de dokters, die

moesten eigenlijk de kast in, wegens opruiing. Zoo gauw er iemand iets mankeert en hij kan nog lopen, zeggen ze tegenwoordig: de patiënt moet maar eens de wei in. En zoo krijgen wij troepen menschen in ons land, die 't vee verschrikken en den boel vertrappen, dat er geen maaieren aan is. Dat ze een bloemetje plukken, hindert ons voor honderden guldens schade. Soms komt er een meester met een heele school kinderen, dan weer een troep dames en ze doen maar net of de wereld hun eigen is. Laat ze op de wegen en paden blijven, daar groeit nog altijd meer, dan waar ze verstand van hebben...'

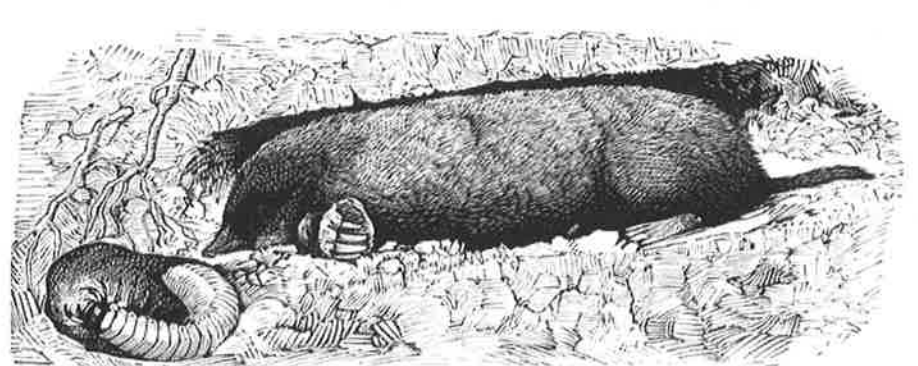

Fig. 57. Mol met een engerling.

Wat zou hij van het IVN gevonden hebben? En van mollen?

Julie hebben waarschijnlijk wel gemerkt dat ik graag in oude boeken snuffel. Zo ook in het dierkundeboek van mijn moeder toen zij op de ULO zat (ca. 1935). Daar trof ik een mooie prent van een mol. Ook staan er opdrachten in die nu door geen enkele IVN'er meer met kinderen zouden worden gedaan. Zoals:

1. Ga na in welk jaargetijde, op welke uren van den dag en op welke plaatsen de mollen graven en molshopen maken. Probeer een gang te vinden en volg die tot in het nest!
2. Zet een levende mol in een kist, waarvan de bodem bedekt is met een handbreed aarde en ga na hoe hij zich daar ingraaft en beweegt!
3. Leg in een hoek van de kist een worm of een stukje rauw vleesch. Hoe lang duurt het tot de mol het ruikt?
4. Probeer hem plantenkost, wortels of knollen te voeren.

Ik moet er niet aan denken dat bovenstaande opdrachten door een hele klas werden uitgevoerd. Nee, dan kun je beter met onze gidsen op pad gaan of gewoon zelf, maar dan wel: op de paden en wegen blijven, want daar groeit genoeg waar we verstand van hebben.

Marisca van der Eem

Er zijn nog meer leuke dingen in de wereld

Hoe zou je jezelf beschrijven aan de mensen die jou alleen van naam kennen? Ik vind het moeilijk mezelf te beschrijven. Misschien moet je dat maar vragen aan de mensen binnen het IVN die mij kennen.

En wat heb jij voor het IVN betekend?
Ook dat zou je beter aan anderen kunnen vragen. Ik ben tenslotte bijna negen jaar penningmeester geweest, en heb ook best wel veel andere zaken opgepakt.
Als redactie vullen we dit graag aan met: distributie van De Toorts, stand-in bij het aantreden van een

De bloembollenvelden zijn juist achter de duinen te vinden omdat men vroeger de binnenkant van die duinen heeft afgegraven voor zandwinning. Op sommige plekken kun je nog zien hoe hoog het duin eerst was, voordat het werd afgegraven. Dat afgraven noemde men afgeesten. Daarom heten de gebieden achter de duinen de geestgronden. Men groef het zand af tot vlak boven het grondwaterpeil. Op die manier werd de grond geschikt voor het telen van bloembollen. En dat is nog steeds zo.

Jonne Misset

Tineke wil graag haar blik op andere leuke zaken richten. Maar evenals Jan-Willem van Velzen stopt zij niet helemaal met haar IVN-werk. Gidsen blijft ze doen en ook blijft ze lid van de kascontrolecommissie.

Geestige rectificatie

In de vorige Toorts (nr. 71, december 2006) heb ik in de rubriek ‘Van de redactietafel’ getracht de herkomst van het woord *geestgrond* te verklaren, De daarop aansluitende kritische opmerkingen van de zijde van enkele lezers, brachten mij tot het besef dat ik in die poging tot verklaring niet geheel geslaagd ben. Ik moet eerlijk bekennen, dat bij nader inzien mijn fantasie met mijn geest enigszins op de loop is gegaan. Ik zal proberen dit te corrigeren. Hoewel wat laat, heb ik steun gezocht in het Groot Etymologisch woordenboek van Van Dale. Ik heb daaruit het volgende samengevat:

1. Het begrip *geest* heeft een ontwikkeling ondergaan van *schrik*aan-

Het Nationaal Park wil het publiek graag laten kennismaken met de soortenvariatie in de natuur van het Park en de onderlinge samenhang. Daarom wordt er op 3 juni weer de jaarlijkse 1001 soortendag georganiseerd. U kunt tussen 12.00 uur en 15.30 uur starten vanaf De Zandwaaier en loopt dan een tocht van post naar post. Op elke post is iets anders te doen: insecten inspecteren, waterbeestjes, planten aan de (water)kanten, vogels van verre, libellen en vlinders, wisentenroute en zoogdieren. Ook in De Zandwaaier zijn activiteiten. Kosten: € 3 per gezin (max. 5 kids)

Kijk voor nadere informatie op
www.npz.nl

zondag 3 juni 2007

jagend, geestverschijning tot *ziel*. In het
oud-fries komt *gast* voor en in het
engels *ghost*.

2. Het betekent ook hoog-droog land (gaast). Als je die uitleg toetst aan de ons bekende geestgronden, dan is *hoog* mijns inziens niet van toepassing, immers het land van de bollencultuur ligt vrij laag, het is afgegraven en geëgaliseerde duingrond. *Droog* is de geestgrond in het algemeen wel, anders zouden de bollen in de grond verrotten.

Los van bovenstaande uitleg blijft de vraag bestaan, waarom het woord *geest* voor bepaalde gebieden gehanteerd werd. Weet u het antwoord? Ik hou me aanbevolen!

Theo Litjens

rt-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-k
kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-k

Op www.staatsbosbeheer.nl kun je met een webcam kijken in het nest dat een zee-arendenpaar heeft gemaakt bij de Oostvaardersplassen. Let op: de link naar de webcam staat helemaal onderaan de tekst. Krijg je geen beeld (of gekleurde balken) dan is er nog genoeg archiefmateriaal over deze grote vogels te bekijken.

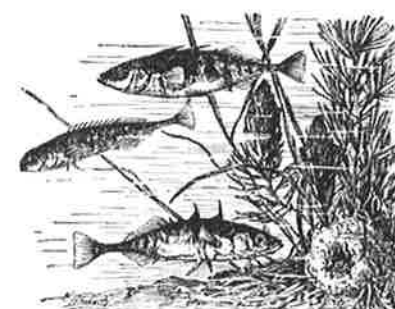

Fig. 296. **Stekelbaarsjes.** Mannetje voor een nestje. Wijfje van het driestekelbaarsje. Een negenstekelbaarsje.

Hoofddorp $\leftrightarrow$ Haarlem

Wie woont in Hoofddorp en werkt in Haarlem. Of omgekeerd. En wie wil ons helpen?

We zijn op zoek naar iemand die 3x per jaar een stapeltje Toortsen vanuit Haarlem mee wil nemen en wil bezorgen bij ons IVN-lid Martin Ikelaar in Hoofddorp. Martin stopt al enige jaren De Toorts in de brievenbussen van onze Hoofddorpse leden en donateurs. We hadden ook altijd een IVN-lid dat vanuit haar werk in Haarlem die Toortsen meenam. Maar zij is ergens anders gaan werken. We zoeken dus een nieuwe 'transporteur'. Wie helpt ons?

Je kunt contact opnemen met Sietse Terpstra, telefoon 023- 5425205, e-mail sietseterpstra@xs4all.nl.

IJsvogels gesignaleerd

We laten u graag het volgende berichtje lezen dat in de Heemsteedse Courant van 14 maart stond.

Op de voormalige vuilstort Meermond zijn ijsvogels gesignaleerd. 'Een goed teken', laat de gemeente weten, 'want dan zullen andere diersoorten zich hier ook thuisvoelen'. Om de vogels voortplantingsmogelijkheden te bieden, zal er een ijsvogelwand in de 11meter hoge centrale heuvel worden aangebracht. Ook komt er een paddenpoel in het gebied. Het recreatiepad is thans in wording, maar gaat pas open als de tunnel onder de Cruquiusweg gereed is. Naar verwachting in het voorjaar van 2008.

Op **zaterdag 14 en zondag 15 april 2007** wordt in de Stadskweektuin aan de Kleverlaan 9 te Haarlem weer het grote **Voorjaarsevenement** gehouden. Hier vindt de 'stadstuinder' veel informatie over de inrichting en het onderhoud van de voor-, zij-, achter-, gevel-, balkon- dak- of moestuin. Er zijn diverse tuinmaterialen, verzorgingsproducten en vele soorten planten en heesters te koop. Het natuur- en milieuvriendelijk tuinieren staat centraal.

Op beide dagen wordt er een rondleiding gegeven langs de rijk gevulde borders van de Stadskweektuin. Voor de kinderen zijn er knutselactiviteiten, een kleine speeltuin en een dierenweide.

IVN en KNNV staan er met een kraam. De Kinderwerkgroep van het IVN geeft een **kinderexcursie** door de 'beestjestuin'.

De Stadskweektuin is beide dagen voor het publiek geopend tussen 11.00 uur en 16.00 uur. De toegang is gratis.

tekst: Ivo de Wijs tekening: Kees van Scherpenzeel

‘Het karakteristieke van een weide zijn de koeien’

‘De grondbeginselen van waterbeheer had ik als praktiserend boer in feite al in mijn genen’, zegt Gerard Doornbos, dijkgraaf van het hoogheemraadschap van Rijnland. ‘Want je kijkt als akkerbouwer wel anders dan als burger tegen een waterschap aan als de sloot niet leeg loopt en je gewassen verrotten. Een gesprek dat via de vermeende zeespiegelstijging voert naar de afwegingen die een dijkgraaf maakt in een doodgewone polder.

En om met het laatste beginnen, Doornbos is helder. ‘In praktisch iedere polder in dit dichtbevolkte gebied met 1,3 miljoen inwoners moet je rekening houden met verstedelijking, landbouw en natuur. En dan gaat het meestal om een afweging van conflicterende belangen. Maar als hoogheemraadschap staan wij voor schoon water en droge voeten. Dat betekent dat we verantwoordelijk zijn voor het waterniveau in de watergangen maar ook voor de waterkwaliteit. Als dijkgraaf vertegenwoordig ik dan ook al die uiteenlopende partijen in het bestuur. Je kunt mij vergelijken met een burgemeester of commissaris der Koningin.’

Het achterland

‘Er zit dynamiek in de natuur en ook steeds meer in het klimaat. Daar moeten we ons beleid op aanpassen. Als we de laatste erkende wetenschappelijke rapporten mogen geloven, dan krijgen we tussen nu en het jaar 2100 te maken met een stijging van de zeespiegel van 40 tot 85 cm. In een veenweidegebied heb je te maken met een voortdurende bodemdaling. Dat is - in combinatie met grotere grilligheden in neerslag - een reden het systeem daarop aan te passen omwille van de veiligheid. Dat staat voor ons bovenaan met stip. We werken met veel verschillende peilvakken, per vak ligt het waterpeil vast. Bij de vaststelling van de waterpeilen kijken we naar het gebruik en voor de natuur naar de biotypen, of we die al dan niet kun-

nen behouden, of bepaalde planten of dieren hier thuis horen en of we ze kunnen handhaven gezien de waterkwaliteit. Maar in het hele gebied kijken we allereerst naar het risico van calamiteiten. Is het peil te handhaven als er 40 mm regen of nog veel meer valt? Daarbij, we zitten hier aan het einde van een groot aantal rivieren dus we hebben niet alleen met zware buien in Nederland te maken, maar ook met sneeuw in de Alpen. Van af en toe een pittige bui vallen we niet om, maar wat als de frequentie en de aanvoer uit het achterland toenemen? Dan wordt de kans op economische schade groter, komen steden wellicht onder water te staan.’

Wateroverlast

‘We zijn met verschillende oplossingen bezig. Allereerst nemen we onze gemalen onder de loep. Rijnland heeft vier boezemgemalen. Bij Kat-

wijk, Gouda, Spaarndam en Halfweg. Lang geleden mondde de Oude Rijn uit bij Katwijk. Totdat de monding geheel verzandde en voor toenemende wateroverlast in Rijnlands gebied zorgde. Er werden afwateringskanalen gegraven naar de meren boven Leiden en er werd een gemaal bij Spaarndam gebouwd. Het niveauverschil bij Spaarndam is relatief klein maar elders liggen polders tot wel 7 meter onder NAP. Met poldergemalen houden we het waterpeil overal op het juiste niveau. Bij Katwijk zijn we nu als eerste de capaciteit van het gemaal flink aan het uitbreiden, waardoor we én bij veel hogere waterstanden kunnen uitmalen als de zeespiegel gaat stijgen én rekening houden met een grilliger klimaat waardoor het dus vaker hard kan regenen. In beide gevallen wil je een systeem hebben dat dat aankan.’

Buffer

‘In sommige watergangen is de watersnelheid soms groot en heb je een harde beschoeiing nodig omdat je anders schade aan de kades krijgt. Ook waar veel scheepvaart is, moet je geen interessante natuur verwachten. Een oplossing tegen wateroverlast is het water langer vast te houden door waterberging in het landelijk gebied. Zo speelt in het zuidelijk deel van de Haarlemmermeer de opgave van woningbouw in combinatie met de behoefte aan meer natuur. Door daar een grote recreatieplas of meer als buffer aan te leggen, is iedereen tevreden.’

Pilgebruikers

Ging het gesprek tot nu toe vooral over de waterkwaliteit, er wordt bij het hoogheemraadschap ook veel aandacht aan de waterkwaliteit besteed. En ook al voldoen de 32 rioolwaterzuiveringsinstallaties van Rijnland ruimschoots aan de norm, het is niet genoeg voor de Europese Kaderrichtlijn Water die in 2009 in werking treedt. Doornbos: ‘Er gaat naar meer stoffen gekeken worden, dus niet alleen stikstof en fosfaat, want daar zijn we al heel ver mee, maar ook naar lood, cadmium en kwik en andere chemische stoffen. Alleen, het probleem zit ‘em niet alleen daarin. In Londen bleek dat pilgebruikers voor heel veel extra hormonen in het water zorgen. Je drinkt, trekt door, krijgt het water gezuiverd terug, maar die hormonen werden niet gefilterd. Dat bleek effect op de vruchtbaarheid te hebben. Ook in Rijnland wonen veel mensen. Dus ook voor dat soort stoffen is steeds meer aandacht nodig.’

Gemalen

‘Verder leidt de intensieve landbouw tot een hoog mineralengehalte en dus tot een natuur met een verarming aan soorten. Dat maakt dat we

goed kijken waar de kansen en mogelijkheden liggen. Waar kunnen we een hoge kwaliteit realiseren? In een verstedelijkt gebied is dat lastig. Zelfs in een veenweidegebied. Want het karakteristieke van een weide zijn de koeien. Maar met de veehouderij heb je meteen met de bemestingsproblematiek te maken. Grond is duur en dus wordt het intensief gebruikt. Daar moet je afspraken over maken met de boeren. Bijvoorbeeld over minder dieren per hectare, over voederschema's of dat ze met de mest verder van de sloot vandaan blijven. We draaien in allerlei projecten mee om de verbinding tussen landbouw en natuur verder te onderzoeken. Daarnaast zorgen we voor vispassages bij de gemalen, want daar werden de vissen letterlijk wel eens gemalen. Maar we maken ook natuurvriendelijke oevers en kijken naar de beplanting langs de watergangen, zoals riet als helofytenfilter. Je hebt tenslotte ook grond nodig langs de watergangen. Probleem alleen is dat het vaak projecten van lange adem zijn. Maar hoe dan ook: ecologie is volledig in ons beleid geïntegreerd.’

Tekst en foto: Jacqueline van Klaveren

Libellen gezocht!

De KNNV start een nieuw publieksproject. Het publiek wordt verzocht op zoek te gaan naar libellen en die waarnemingen door te geven aan de KNNV. Het project is op 31 maart 2007 gestart. Libellen kunnen gemeld worden op de speciale website

www.knnv.nl/libellen

Een waarnemingskaart met extra informatie kunt u aanvragen bij KNNV/Libellen gezocht, Postbus 19320, 3501 DH Utrecht. **Graag postzegel van € 0.44 bijsluiten!**

voorbereidingen gestart

Natuurgidsencursus 2008

Na een wat moeizame aanloop hebben we nu de start gemaakt met de voorbereidingen van een nieuwe gidsencursus voor de afdeling. Het plan is om die in 2008 te laten beginnen. Inmiddels is er in de afdeling een enthousiast team van vier personen op de been gebracht. Zij zullen op zoek gaan naar mensen binnen en buiten de afdeling die hun kennis graag willen overdragen aan enthousiaste, gemotiveerde gidsen-in-opleiding. De medewerking aan de gidsencursus kan het geven van een of meerdere lessen omvatten, het geven van excursies, of het regelen van organisatorische zaken. Het kan ook zijn voor het coördineren van een lesblok (er zijn er zeven). De cursus zal een zware en langdurige inzet vergen van het cursusteam. Maar met de steun en bijdragen van leden van onze eigen afdeling zal het de moeite waard zijn.

IVN Nederland regelt regionaal een cursus voor afdelingsteams om ze te helpen met het opzetten (organisatorisch en inhoudelijk) van een gidsencursus. Ons afdelings-team is half maart gestart met deze cursus, die doorloopt tot december 2007.

*Jan Saver
Jonne Misset*

Waarom brandnetel?

Verschenen bij IVN Nieuwegein: een verklarend plantenwoordenboek van Nederlandse en wetenschappelijke namen en bijzonderheden van de 500 meest voorkomende wilde planten in Nederland. Slechts € 10, incl. verzendkosten (146 pagina's op A5-formaat). Geïnteresseerd? Vraag nadere info via franskok@hetnet.nl.

Promoteam zoekt nieuwe leden

Het promotieteam probeert meer bekendheid te geven aan de activiteiten van het IVN. Dit doen we op twee manieren. Aan de ene kant verspreiden we activiteitenprogramma's en posters in bibliotheken en op andere geschikte plekken. Aan de andere kant vragen we bij evenementen aandacht voor het IVN, meestal in combinatie met de Groene Winkel.

Voor dit promoten willen we propagandamateriaal ontwikkelen, zoals informatiepanelen en leuke posters voor speciale evenementen. Dat kunnen we op verzoek ook doen voor andere IVN-werkgroepen, die meer aan de weg willen timmeren.

We zijn op zoek naar:

- creatieve geesten die het leuk vinden om mooie posters en informatiepanelen te maken;
- mensen die het gewoon leuk vinden om bij een stand andere mensen aan te spreken en te interesseren voor de activiteiten van het IVN en die posters en activiteiten-programma's willen rondbrengen.

Als dit je aanspreekt, neem dan contact op met Yvonne Hassing, telefoon 023-5277394, e-mail yhas-sing@gmail.com of met Sietse Terpstra telefoon 023- 5425205, e-mail sietseterpstra@xs4all.nl.

Is er nog wat te doen?

Op dinsdagavond 22 mei opent de KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland het seizoen 2007 met een lezing over libellen door Harm Niesen, met beelden van zeer veel Nederlandse en buitenlandse libellen. Na de pauze zal Lippe de Vries nog een aantal Spaanse soorten libellen tonen. Vooraf is er korte bespreking van de waarnemingen uit 2006. De lezing eindigt rond 22.15 uur, waarna we afsluiten met een drankje en een hapje. Alle leden van KNNV en IVN zijn welkom, evenals terreinbeheerders en andere belangstellenden.

Aanvang 19.30 uur in NMC ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem. Graag vóór 21 mei opgeven bij Frans Koning, tel. 023 - 5289009, koning.f@wolmail.nl.

In juni 2007 wordt een nationale Libellen Bigday georganiseerd. In deze maand wordt extra aandacht besteed aan de Weidebeekjuffer als soort-van-de-maand. Let op de publicaties in de media of bel voor inlichtingen met Frans Koning.

Tentoonstelling

In Duincentrum De Zandwaaijer is er t/m 27 juni 2007 een vrolijke ontdekkententoonstelling voor jong en oud: 'Vlinders in de duinen'. Welke vlinders leven in de duinen van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland? Waar slapen ze, wat eten ze en door wie worden ze gegeten? Waar zijn ze in de winter en hoe planten ze zich voort in het voorjaar?

Duincentrum De Zandwaaijer aan de Zeeweg in Overveen is open van dinsdag t/m zondag van 10.00 - 17.00 uur. Toegang is gratis. Meer informatie via 023-5411129 (niet op ma.) of www.npzkn.nl.

Tentoonstelling

Op zaterdag en zondag 7 en 8 juli is er een libellententoonstelling in de Heimanshof, Wieger Bruinlaan 1 in Hoofddorp. Op zaterdag 7 juli is er ook een rondleiding in de heemtuin. Kijk voor nadere informatie op www.heimanshof.nl of bel 023-5615069 / 0252-673915.

Ga eens op visite bij een biologische boer!

Heeft u wel eens een varken door de modderpoel zien rollen of door een bloeiend aardbeiveld gelopen? Of wilt u ontdekken waarom een biologische fruitteiler zoveel nestkastjes voor koolmezen in zijn boomgaard heeft hangen? Kom dan op zaterdag 23 of zondag 24 juni naar de biologische boerderij! Met rondleidingen, proeverijen, kinderactiviteiten en fietstochten kunt u op een leuke manier kennismaken met de biologische landbouw en voeding. Een gezellig dagje uit op het biologische platteland voor gezinnen en natuurliefhebbers. Wilt u weten waar in Zuid-Kennemerland een boer of tuinder meedoet? Kijk op: www.biologica.nl/opendagen.

Nieuw fietspad in NPZK

Als u op 11 april om 14.00 uur met uw fiets klaarstaat bij het gemeentehuis van Bloemendaal of dat van Velsen, kunt u mee met de stoet die het nieuwe Noord-Zuidfietspad in het NPZK gaat openen. Dat wil zeggen, gedeputeerde Schipper gaat het fietspad openen, maar u kunt erbij zijn! Leest u dit bericht te laat, stap dan gewoon op de fiets en ga van IJmuiden naar het Bloemendaalse strand of omgekeerd, dan opent u gewoon zelf dit nieuwe fietspad.

De Stompe Toren in Spaarnwoude

Een bijzonder kerkje met bijzondere grafstenen

Wie het kerkje de Stompe Toren nadert over de Kerkweg in Spaarnwoude, denkt dat het gebouwd is op een terp. De kerk ligt duidelijk hoger in het landschap. De plaats van de kerk is de oudste plek in Zuid-Kennemerland en ook van bijzondere waarde. Het godshuis is namelijk gebouwd op de strandwal die ongeveer 5200 jaar geleden is ontstaan.

De huidige Stompe Toren is rond 1200 met een kerkje eraan gebouwd. Rond 1450 wordt de toren verhoogd tot 34,5 meter en dient als baken voor de schepen op het IJ. Het kerkje wordt dan verbouwd tot kruiskerk. De kerk heeft heel veel vernielingen meegemaakt. Eerst vernield door de Spaanse troepen (1573) daarna vernield door een storm (1747).

Het kerkje is steeds weer gedeeltelijk opgebouwd maar wordt in 1764 totaal vernield. In 1844 wordt de toren ingekort tot de huidige hoogte van 20 meter in verband met instortingsgevaar. De kerk heeft sindsdien de naam Stompe Toren. In 1962 worden kerk en toren gerestaureerd en in 1994 vindt de laatste restauratie plaats.

Aan de zuidzijde van de kerk is in de buitenmuur de 'vaam' (afstand tussen de toppen van de middelvingers) aangegeven van de legendarische reus Klaas van Kieten uit de 14de eeuw. Zijn vaam bedroeg 2,69 meter!

De kerk is niet meer als godshuis in gebruik. Sinds enige tijd is het een trouwlocatie en 's zomers zijn er tentoonstellingen en concerten.

Ook de begraafplaats bij het kerkje heeft een bijzondere geschiedenis. Vroeger werden de doden (zij die het konden betalen) in de kerk begraven. Je kunt je voorstellen dat dat enorm stonk, en daar komt de uitdrukking 'rijke stinker' dan ook vandaan. Rond 1800 komt in heel Nederland het verbod om in de kerk te begraven. De slechte hygiëne is een gevaar voor de volksgezondheid. Vandaar dat in vele oude

kerkjes zowel binnen als buiten graven te zien zijn.

Op een aantal grafstenen buiten de kerk is eenzelfde symbool te zien: een gestileerde roos met doornen en daarin een getande driehoek in een cirkel. Dit is het symbool van de Stichting Castrum Peregrini. De naam betekent Pelgrimsburcht en

is ontleend aan de naam van de Tempeliersburcht bij Haïfa, die ten tijde van de kruistochten nooit is veroverd door de moslims.

Castrum Peregrini was een vriendengroep in Amsterdam die de vrijheid van gedachten aanhing. Zij waren fel tegen het nazisme, verspreiden vlugschriften en boden plaats aan onderduikers. De tweede vrouw van de Amsterdamse burgemeester d'Ailly was samen met de Duitse dichter en journalist Wolfgang Frommel oprichter van deze vriendengroep.

De familie d'Ailly is met het kerkbestuur overeengekomen dat iedereen uit die vriendengroep, waar ter wereld hij of zij overlijdt, begraven wordt op het kerkhof bij de Stompe Toren. Zo ligt de Amsterdamse burgemeester d'Ailly hier begraven, evenals Wolfgang Frommel. Er zijn nog mensen uit deze vriendengroep in leven, waaronder de kunstenares Gisèle Waterschoot van der Gragt, vrouw van d'Ailly. Het meest recente graf is uit 1998.

Jonne Misset

Met Claar op pad

Claar de Jong is een van onze oudste donateurs, ze werd onlangs 85 jaar. Vroeger was ze onderwijzeres met een hart voor de natuur en actieve natuurgids voor het IVN. Ze is geen onderwijzeres meer en geen IVN-gids, maar haar hart klopt nog steeds voor de natuur. Kortgeleden ging ze nog een keer mee met de kinderen van de Bos en Vaartschool om padden over te zetten bij Koningshof. De kinderen zongen spontaan Lang Zal Ze Leven en Claar trakteerde op kikkersnoepjes. Dit alles uitstekend geregeld door IVN-gids Ans Boogers.

Enkele reis Zeist - Haarlem

Gaai gaat OV

Ik was bij mijn schoonmoeder op bezoek in Zeist. Dan reis ik altijd met het openbaar vervoer. Toevallig had ik dit keer mijn groene IVN-rugzak mee. Die kwam goed van pas toen ik op de terugweg bij de bushalte een Vlaamse Gaai tegenkwam. Die zat met gespreide vleugels op de grond. Toen ik naderbij kwam vloog ie op en ging tot mijn verbazing met zijn snavel aan een tak hangen. Dat was niet pluis, hij kon kennelijk zijn pootjes niet gebruiken. Kort daarna liet hij zich weer op de grond dwarrelen en heb ik hem opgepakt en voorzichtig in m'n rugzak gestopt. Hij had geluk, de bus kwam er al snel aan, en zo begon zijn twee-uurdurende OV-reis.

Gaai hield zich gelukkig gedeisd (hetgeen hij niet deed toen ik hem oppakte) en tijdens de reis probeerde ik mobiel reeds vervolgopvang te regelen. Mij werd al snel duidelijk dat men het hier niet om een noodgeval vond gaan, dus eigen nachtopvang was geboden plus de volgende dag een ritje naar het Vogelhospitaal. Thuis het beest water laten drinken met een plastic spuitje dat ik voor mijn kat gebruik in tijden van medicijngebruik. Het werd een onrustige nacht voor Gaai. Hij was niet kleinbehuist maar vond dat zelf wel en probeerde steeds zijn draai te vinden. Het Vogelhospitaal keek vakkun-

dig naar Gaai, constateerde iets aan de poten, maar vond ook dat ie niet fit was. Dus in een kooi gestopt met lekkere kattenbrokjes en een weekkuurtje antibiotica. Dat was vrijdag en tja, toen zat mijn taak erop.

Maandag toch nog even langs het ziekenhuisje gegaan. "Ik heb hier vrijdag een Vlaamse Gaai gebracht", begon ik mijn verhaal. De man tegenover me schudde z'n hoofd. "Nee? Hoe bedoelt u? Leeft ie niet meer?" vroeg ik verwonderd. "Ja", zei hij, "die zag ik van het weekend al in de vriezer liggen. Die heeft het niet gehaald." Nou zeg, dan sta je toch even raar te kijken.

Had ik hem niet mee moeten nemen? Ik heb daar even kort aan staan denken daar bij die Zeister bushalte. Maar je doet het toch. Als je hem daar laat rondscharrelen, gaat ie zeker dood. Nu had hij nog een kans. Hij heeft echter de verkeerde 50% genomen. Stom hoor.

Jonne Misset

Waterbeestjes zoeken: effect!

Veldwerk Nederland heeft met een onderzoek aangetoond dat natuur-educatie op de basisschool leidt tot respectvolle omgang met de natuur. Het onderzoek is aangeboden aan de staatssecretaris van Milieu. Waterbeestjes zoeken: het loont dus! Ga mee met het IVN op zondag 15 juli en neem de kinderen mee!

Bron: NRC Next 11 oktober 2006

Activiteitenprogramma Voorjaar / Zomer 2007

Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Zuid-Kennemerland.

Algemene informatie: 023 5267873.

Informatie over excursies: zie telefoonnummer bij betreffende excursie.

Vogelexcursie, Elswout

Zondag 15 april i.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, ingang landgoed Elswout, Elswoutslaan 12a, Overveen. Duur: 2,5 uur. Toegangskaat verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023-5717773

Voorjaar op Leyduin

Vrijdag 20 april

Genieten van de laatste stinsenplanten en andere bloeiende bloemen.

De broedvogels zijn terug en zingen volop. Het voorjaar is begonnen!

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Marc van Schie, 023-5351239

Nachtegalenexcursie, Amsterdamse Waterleiding Duinen

Zaterdag 21 april

i.s.m. Waternet en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 20.00 uur, ingang AWD aan de Zandvoortselaan tussen Zandvoort en Bentveld.

Duur: 2 uur. Toegangskaat verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023-5717773.

4-Seizoenen Lentewandeling in de Amsterdamse Waterleidingduinen

Zondag 22 april i.s.m. Waternet

Een stevige wandeling waarbij dezelfde route ieder seizoen fascinerend anders is.

De ochtend breekt aan, dauwdruppels glinsteren en bloemen openen hun knoppen.

Welke kruiden staan hier? Welke dieren laten zich zien als het nog stil is in het duin? Neem iets te drinken en te eten mee. De route wordt weer gelopen op 16 juni en 15 september.

Duur: 3 uur. Vertrek: 8.00 uur Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Panneland

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Margo Slot 023-5276145

Fietsexcursie Spaarnwoude: Het landschap als geschiedenisboek

Zondag 22 april

Een afwisselende fietsroute door een stuk van Spaarnwoude dat van historische betekenis is.

Dit gebied is bij uitstek geschikt om te laten zien hoe een landschap in de loop der eeuwen kan veranderen.

We fietsen 5000 jaar terug in de geschiedenis en stappen regelmatig af om kennis te maken met landschap, cultuurhistorie en natuur.

Duur: 2,5 uur Start: 10.30 uur, vanaf het standbeeld van Hansje Brinkers op de Spaarndammerdijk. Zorg

voor goede schoenen en zo mogelijk een verrekijker. Niet geschikt voor kinderen.

Aanmelden bij: Cora Miltenburg, 023-5379490 of via coramiltenburg@quicknet.nl.

Nachtegalentocht, Duin en Kruidberg/Kennemerduinen

Zondag 29 april

Wandeltocht van de binnenduinrand naar zee en weer terug. Onderweg wordt gekeken en

geluisterd naar vogels van diverse duinlandschappen en de vogeltrek over zee. De tocht

wordt onderbroken voor een lunchpauze in restaurant Parnassia.

Vertrek: 04.30 uur 's nachts. Vertrekpunt: Kennemerduinen, ingang Bergweg.

De tocht duurt tot einde middag/begin avond. Kijker en extra eten/drinken meenemen. Denk

om warme kleding. Deelname **uitsluitend na aanmelden** bij E. van Bakel, 023-5393507

Lente op de begraafplaats

Zondag 29 april i.s.m. de KNNV.

Een excursie over (monumentale) bomen in bloei en een kijkje in de historie van de

begraafplaats. Vertrek 11.00 uur bij ingang Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan.

Duur 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Anneke Koper 023-5362331

Anders kijken naar kruiden

Zaterdag 5 mei

Ook beginners zullen veel plezier beleven aan deze kruidenexcursie in het veenweidegebied

bij de Molen de Veer. Kruiden en kennis in overvloed!

Vertrek: 15.00, parkeerplaats tussen Stekelbaarspad & Binnenliede bij het informatiepaneel

tegenover de molen. Duur: 1,5 uur

Aanmelden heel graag (maar niet verplicht) Informatie: Yneke Bettink, 023-5254995

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder

Zondag 6 mei i.s.m. Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, infopaneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem. Duur: 2,5 uur.

Kijker meenemen. Aanmelden is niet nodig. Informatie: Eric van Bakel, 023-5393507.

Dit programma en uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland zijn ook terug te vinden op onze website www.ivnzk.nl

Thijsses's Hof: Annemoon, de betoverend mooie nymf aan het hof van Flora

Zondag 6 mei

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar

wat de maand mei voor de oudste heemtuin van Nederland betekent.

Start: 14.00 uur, Vertrek: ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.

Duur: ± 1 uur, Informatie: Huib Koel 023-5245846 of www.thijsseshof.nl

Kinderexcursie op boerderij Zorgvrij in Spaarnwoude

Zondag 13 mei

Een voorjaarsexcursie voor kinderen van 4 tot 10 jaar. Ouders gaan niet mee.

Bij de boerderij ligt een prachtig ontwikkeld natuurspad in een gebied dat vroeger

landbouwgebied was. Daar gaan we kijken hoe alles groeit in het voorjaar.

Vertrek om 11.00 uur bij de receptie van Zorgvrij. Duur: ± 1 ¼ uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Frank Jansen 023-5290984

Landgoed Hageveld: Natuur en Historie

Zondag 13 mei

Landgoed Hageveld heeft niet alleen een rijke historie, het is ook een prachtig (hoewel bedreigd...) klein stukje natuur waar veel te ontdekken valt.

Start: 14.00 uur. Verzamelen: Parkeerplaats voor de hoofdingang van de school.

Duur: 1,5 uur. Informatie: Hans Kerkhoff 023-5288577

Nachtegalenwandeling, Reinaldapark

Dinsdag 15 mei

Vertrek: 20 uur, parkeerplaats bij de Zomervaart, Prins Bernardlaan, Haarlem. Duur: 2 uur.

Kijker meenemen. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023-5254140.

Dwars door de duinen

Zondag 20 mei

Deze excursie voert u vanaf de binnenduintrand van Duin en Kruidberg, langs het Vogelmeer, tot de zeereep van Bloemendaal aan Zee. Een 6 kilometer lange wandeltocht onder leiding van ervaren IVN gidsen, die u de geleidelijke verandering van dicht bos tot kaal zand laten meemaken. Brood, drinken en eventueel verrekijker meenemen.

Vertrek bij station Santpoort-Noord (westkant) om 11.00 uur en terug met de bus vanaf de Kop van de Zeeweg in Bloemendaal aan Zee (ongeveer 17.00 uur).

Aanmelden graag, maar hoeft niet. Informatie: Ronald van Zon, 023-5492719.

Zee-evenement: Vogelvlucht

Zondag 20 mei

Van 12 tot 16 uur is er een gevarieerd programma voor volwassenen en kinderen vanaf 6 jaar in en om het Juttersmuseum in Zandvoort en natuurlijk op het strand. Kijk voor het gedetailleerde programma van "Vogelvlucht" op www.ivnzk.nl of in de lokale pers.

Aanmelden vooraf is niet nodig.

Thijsses's Hof: Aaronskelk, bloem ontsproten uit de staf van Aaron

Zondag 3 juni

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar

wat de maand juni voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

Start: 14.00 uur, Vertrek: ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.

Duur: ± 1 uur, Informatie: Huib Koel 023 - 5245846 of www.thijsseshof.nl

Excursie Zeedorpenlandschap, Zuidduinen Zandvoort

Donderdag 7 juni

Grootste restant van een duingebied dat is verbonden met de eeuwenoude Zandvoortse zeedorpencultuur. De karakteristieke zeedorpenvegetatie is hier rijk ontwikkeld.

Vertrek: 19.00 uur, vanaf parkeerwachtershuisje Ir. G. Friedhoffplein,

Zandvoort zuidwest. Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Informatie: Erna Schreuder, 023 5314647.

Strandexcursie, Bloemendaal aan Zee

Zondag 10 juni

Naast een excursie voor volwassenen is er een aparte kinderexcursie. Met de kinderen gaan we o. a. het Juttersspel spelen. Ouders gaan hierbij niet mee.

Vertrek beide excursies: 11.00 uur, vanaf infopaneel bij Parnassia.

Duur: 1,5 uur. Informatie: Cora Miltenburg 023 - 5379490

Libellenexcursie met lezing, Amsterdamse Waterleidingduinen

Zondag 10 juni KNNV i.s.m. Waternet

Na een lezing over de leefwereld en voortplanting van de libellen die in de AWD voorkomen, gaat u het duin in om zelf naar deze prachtige dieren te kijken. U kunt ook alleen aan de excursie deelnemen. Begin lezing: 11 uur in het nieuwe bezoekerscentrum Boswachterhuis, ingang Oase Vogelenzang, Begin excursie: 12 uur

A.u.b. ruim van tevoren bij het bezoekerscentrum (023-5233595) opgeven voor de excursie.

Westelijk tuinbouwgebied en Duinvliet: de moeite waard!

Woensdag 13 juni

U wandelt door de duinzoom op een strandvlakte aan de grens van Haarlem. Vroeger was dit het groente- en bloembollengebied van Haarlem. Duinvliet is een oud buiten dat grenst aan Elswout. Dit gebied heeft monumentale bomen met veel hollenbroeders, maar het is nogal verwilderd en rijk aan wilde planten. Het tuinbouwgebied is al jaren een twistpunt tussen gemeente, bewoners en de eigenaren. Er is een actiegroep actief om het tij te keren. In elk geval is een avondje wandelen en kijken de moeite waard.

Vertrek: 19.00 uur bij Café "Het Wapen van Kennemerland", Ramplaan 125.

Duur: ± 2 uur Informatie: Wil Stumpe, 023 - 537 41 68

Fietsend door de Kennemerduinen

Vrijdag 15 juni

Al fietsend zien wij het landschap veranderen van bos naar zandvlakte. Af en toe stappen wij af om dit van dichtbij te bekijken. Ook zal de geschiedenis van dit duin aan bod komen. In de schemering komen wij wellicht nog wat dieren tegen die zich overdag schuil houden. En als afsluiting kunnen wij misschien genieten van een mooie zonsondergang.

Verzamelen: 19.30 uur, informatiebord ingang Bleek en Berg (Bergweg). Duur: 2 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Eveline Zeilstra, tel: 023-5257532.

Vier-Seizoenen Zomerwandeling in de Amsterdamse Waterleidingduinen

Zaterdag 16 juni i.s.m. Waternet

Een stevige wandeling waarbij dezelfde route ieder seizoen fascinerend anders is. Het kale zand op de zuidhellingen is nog warm, enkele vlinders, libellen en bijen fladderen nog rond maar in sommige duinvalleien hangt al de koelte van de komende nacht. Neem iets te drinken en te eten mee. De route wordt weer gelopen op 15 september.

Duur: 3 uur. Vertrek: 18.30 uur Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Panneland

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Margo Slot, 023-5276145

Midzomerwandeling Wandelbos Groenendaal

Donderdag 21 juni i.s.m. Gemeente Heemstede

Vertrek: 19.00 uur, infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Wil Stumpe 023-5374168

Kruidentuinexcursie in de Heimanshof

Zondag 24 juni

Maak kennis met verschillende toepassingen van kruiden in de kruidentuin van de

Heimanshof. Aanvang 13.00 uur, Heimanshof, Wieger Bruinlaan 7, Hoofddorp.

Verzamelen in de kruidentuin.

Duur 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie Ingrid Sjerps. Tel. 0640771290.

Excursie Zeedorpenlandschap, Kostverlorenpark Zandvoort

Dinsdag 26 juni

Duinterrein met interessante cultuurhistorie en rijke flora.

Vertrek: 19.00 uur, ingang Quarles v. Uffordlaan 1, Zandvoort. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023-5717773.

Op zoek naar broedende Oeverzwaluwen

Vrijdag 29 juni

I.s.m. de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

We gaan op bezoek bij een interessante of grote kolonie broedende Oeverzwaluwen in de eigen regio. De gids vertelt over het bijzondere broedgedrag van de Oeverzwaluw én eind juni is er een goede kans om jongen in de nestopeningen te zien. Het is raadzaam een verrekijker mee te nemen en iets om op te zitten (een plastic zak of stoeltje). De excursie is ook geschikt voor belangstellende kinderen vanaf 8 jaar.

Vertrek: 19.30 uur. Duur: circa 1,5 uur. De meest attractieve broedlocatie wordt pas in de loop van het broedseizoen bekend. De plaats van vertrek wordt uiterlijk 31 mei via de website www.ivnzk.nl bekend gemaakt. Graag vooraf aanmelden via het digitale formulier op

Grenzen verkennen bij het Kennemermeer

Zaterdag 30 juni

Vertrek: 19.00 uur vanaf infopaneel bij de eindhalte van bus 75.

U gaat de grens van het Nationaal Park verkennen in het schitterende en interessante gebied rondom het Kennemermeer. U maakt kennis met verschillende soorten zeevogels en zoutminnende planten. U kunt voor deze bijzondere excursie bus 75 nemen vanaf het Station in Haarlem. De eindhalte is tevens verzamelpunt (Marinahaven/IJmuiden strand).

Duur: 1,5 - 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023 5254995.

Thijsses's Hof: Heggenrank, de plant met grote toverkracht

Zondag 1 juli

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar

wat de maand juli voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

Start: 14.00 uur, Vertrek: ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal. Informatie:

Duur: ± 1 uur, Huib Koel 023 - 5245846 of www.thijsseshof.nl

**Excursies
Landgoed Huys
te Manpad**
Georganiseerd door
Stichting Huys te
Manpad, onder andere
m.m.v. IVN gidsen.
Gedurende de periode
1februari - 15 oktober:
Iedere zaterdag,
aanvang: 10.00 uur.
En bovendien van
1 februari - 31 mei
Iedere dinsdag,
aanvang 14.00 uur.
Vertrek bij het
toegangshek,
Herenweg, Heemstede.

BD 176805
Dhr. Jan-Willem Doornenbal
Zaenenstraat 62 Rd
2022 CR Haarlem

Bloemen, vlinders en onbekende duinvalleien

Zondag 1 juli

Zet de eerste voetstappen in een gebied dat tot vandaag gesloten is geweest. Van uitgestrekte strandvlaktes tot intieme valleien, over het Wurmenveld en het Kraansvlak naar Bloemendaal aan Zee en weer terug via het Duinpieperpad met zijn unieke zeedorpenlandschap en natte duinvalleien.

Vertrek 09.00 uur vanaf het spoor-fietstunneltje in Zandvoort-Noord, met de fiets te bereiken via het Visserspad, met de auto via Zandvoort-Noord, einde Wattstraat.

Verrekijker, drinken en iets te eten meenemen. Duur ca. 4 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: J. van Klaveren 020-6818099

Beekwandeling op landgoed Leyduin

Woensdag 4 juli

Een zomeravondwandeling langs de Leybeek, oorspronkelijk een duinrel waardoor water uit de duinen wegsijpelde. In de 18^e eeuw werd hij omgevormd tot een romantisch beekje met enkele watervalletjes. In de 20^e eeuw viel hij droog maar nu kunt u weer volop van het stromende water genieten.

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Marc van Schie 023-5351239

Libellenexcursie in Middenduin

Zondag 8 juli

Jaarlijkse libellenexcursie i.s.m. de KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Aanvang 11.00 uur. Vertrek ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 1,5 à 2 uur.

In verband met de beperkte parkeerruimte wordt u verzocht per fiets of lopend te komen. Aanmelden vooraf is niet nodig. Kleine kijker meenemen.

Informatie: F. Koning, 023-5289009, bij aanhoudende regen gaat de excursie niet door.

Avondexcursie natuurreservaat Eindhovenout

Dinsdag 10 juli

Eindhovenout is een oud landgoed en het reservaat is een restant van de oorspronkelijke natte laagvlakte tussen Haarlem en de duinen.

Vertrek: 19.00 uur, parkeerplaats bij middelbare school Sancta Maria. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023-5254140.

Waterdieren-excursie voor (groot)ouders en kinderen.

Zondag 15 juli

Start om 12.00 uur in Schalkwijk aan het eind van de Bernadottelaan bij de ingang van de Meerwijkplas. Duur 1,5 - 2 uur. Deelname is kosteloos.

Trek waterdicht schoeisel aan en kleding die bestand is tegen buiten, dus niet nieuw en hagelwit. Kinderen en hun begeleiders vangen en bekijken zelf waterdierpjes.

Om de waterdieren te vangen gebruiken we schepnetten en om ze uit te zoeken en goed te bekijken hebben we witte plastic bakken en glazen potten en loeppotjes. Het IVN heeft deze materialen te leen. Het is handig als deelnemers ook zelf een licht gekleurd afwasteiltje en een schepnet meenemen, dan kunnen veel mensen tegelijk bezig zijn. Theezeeffe, lepel en loeppotje zijn handig om de vangst uit te zoeken. U krijgt daarbij deskundige uitleg door ervaren gidsen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, tel 023-5254140.

Natuur & Beheer in het Wandelbos Groenendaal

Donderdag 26 juli

I.s.m. Gemeente Heemstede.

Vertrek: 19.00 uur, infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Wil Stumpe, 023-5374168

Thijsses's Hof: Ballote, een plant met een hypnotiserende werking

Zondag 5 augustus

Wandel mee met een gids door Thijsses's Hof en ervaar

wat de maand augustus voor de oudste heemtuin in Nederland betekent.

Start: 14.00 uur, Vertrek: ingang van Thijsses's Hof, Mollaan 4, Bloemendaal.

Duur: ± 1 uur, Informatie: Huib Koel 023 - 5245846 of www.thijsseshof.nl

Natuur in de stad

Zondag 12 augustus

Tijdens een rondwandeling van ongeveer anderhalf uur wordt de natuur in Haarlem onder de

loep genomen. Op zoek naar bijzonderheden in de Bolwerken en Kenaupark? Zijn dat Leilindes op de Grote Markt? Zit er nog leven in het Spaarne en wat doen die vreemde drijvende bakken groen er? Kortom verrassend "groen" in de oude binnenstad!

Start om 11.00 uur vóór Albert Heijn in het station Haarlem CS.

Aanmelden graag, maar hoeft niet. Informatie via 023-5322902

Rondd van Zon

Vruchten en Zaden op Leyduin-Woestduin-Vinkenduin

Dinsdag 15 augustus

Het bos maakt zich op voor de herfst. Bomen en struiken vormen vruchten en zaden en dieren zoals de eekhoorn gebruiken ze als voorraad om de winter door te komen.

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Marc van Schie, 023-5351239

Rondleidingen Thijsses's Hof

Georganiseerd door medewerkers van de Hof en gidsen van het IVN.

Iedere eerste zondag van de maanden april t/m september.

Aanvang: 14 uur.

Ingang: Mollaan achter het

Pannenkoekenhuisje, Bloemendaal

